

**BOSHLANG‘ICH TA’LIM O‘QITUVCHILARIDA
KOMMUNIKATIV KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING
USULLARI**

Xalqaro Nordik Universiteti Pedagogika kafedrası magistranti

Jabborova Ro‘za O‘rinboyevna

[*jabbarovaroza848@gmail.com*](mailto:jabbarovaroza848@gmail.com)

Annotatsiya: *Mazkur tezisdá boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarining kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishning turli usullari tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar : *Boshlang‘ich ta‘lim, o‘qituvchi, kommunikativ ko‘nikmalar, pedagogik texnologiyalar, o‘qitish metodlari, o‘quvchilarga ta‘sir, ijtimoiy rivojlanish, o‘qitish usullari.*

Abstract : *This thesis analyzes various methods for developing the communicative skills of primary school teachers.*

Keywords : *Primary education, teacher, communicative skills, pedagogical technologies, teaching methods, student impact, social development, teaching techniques.*

Аннотация: *В данной диссертации проанализированы различные методы развития коммуникативных навыков учителей начальных классов.*

Ключевые слова : *Начальное образование, учитель, коммуникативные навыки, педагогические технологии, методы обучения, воздействие на учеников, социальное развитие, педагогические техники.*

Kirish:

Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta'kidlashicha: "Yangi avlodning ta'limi va tarbiyasi kelajagimizning poydevorini tashkil etadi. O‘qituvchi – bu nafaqat bilim manbai, balki jamiyatda muhim o‘rin tutgan shaxsdir. O‘qituvchining mashaqqatli mehnati, ilm-fan va ijtimoiy qadriyatlarni o‘quvchilarga singdirishdagi o‘rni beqiyosdir." Ushbu gaplar boshlang‘ich ta‘lim tizimining jamiyatdagi muhim o‘rnini va o‘qituvchining roli haqida chuqur mulohaza

yuritishga undaydi. O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalari va ularning ta'lim jarayonidagi roli, ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichida, o'quvchilarni nafaqat bilimlar bilan ta'minlash, balki ularni ijtimoiy hayotga moslashish, mustaqil fikrlash va o'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirishda asosiy vosita hisoblanadi.

Shu sababli, boshlang'ich ta'limda o'qituvchining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish, nafaqat o'qituvchi, balki butun jamiyatning kelajagini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonida kommunikativ ko'nikmalarga ega o'qituvchilar zamonaviy pedagogik metodlar va texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarga ta'lim berishda muvaffaqiyatga erishadilar, bu esa o'quvchilarni hayotga tayyorlashda, ularning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning ahamiyati:

1. O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning ta'lim jarayoniga ta'siri

O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Kommunikatsiya – bu nafaqat o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi axborot almashinuvi, balki o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirish, ularni o'rgatish va ruhiy, ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash jarayonidir. Samarali kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lgan o'qituvchi, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ularga moslashgan uslubda dars o'tkazishi mumkin. Bu esa o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning darsda faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

2. O'qituvchining o'quvchilarga qanday ta'sir qilishini o'rganish

O'qituvchining o'quvchilarga ta'siri nafaqat bilimlarni yetkazish, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi, o'zining pedagogik mahorati orqali, o'quvchilarga nafaqat akademik bilimlar, balki turli ko'nikmalarni ham o'rgatadi. O'qituvchining o'quvchilarga ta'siri ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, kommunikativ ko'nikmalar, shaxsiy

yondashuv, motivatsiya berish va ta'lim metodologiyasi kabi omillarni o'z ichiga oladi.

Kommunikativ yondashuv va o'quvchiga ta'sir:

O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalari o'quvchining o'rganish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi o'quvchi bilan samarali muloqot qilish orqali uning psixologik holatini, ehtiyojlarini va qiziqishlarini tushunib, darsni shaxsiylashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchiga o'zini anglash, o'zini ifodalash va boshqalar bilan muloqot qilishda yordam beradi. Yaxshi kommunikatsiyaga ega bo'lgan o'qituvchi, o'quvchilarni o'zini ifodalashda va fikr almashishda erkinlikka chaqiradi, bu esa ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Motivatsiya va rag'batlantirish:

O'qituvchining ta'lim jarayonidagi ta'siri o'quvchining motivatsiyasini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi o'zining muloqotida rag'batlantiruvchi va ijobiy bo'lishi kerak. O'quvchini muvaffaqiyatli natijalar uchun taqdirlash, kichik yutuqlarni qadrlash o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va uni yanada ko'proq o'rganishga undaydi. Shuningdek, o'qituvchi o'quvchining muvaffaqiyatsizliklarga nisbatan qanday munosabatda bo'lishini o'rgatib, unga o'z xatolaridan o'rganishga yordam beradi.

Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish usullari:

Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish, o'qituvchining o'quvchilarga ta'sirini kuchaytirish va ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonda bir qator samarali metod va usullarni qo'llash mumkin. Quyida bu usullarni batafsil ko'rib chiqamiz:

1. Yuzma-yuz muloqot va interaktiv metodlar

Yuzma-yuz muloqot, o'qituvchining o'quvchilar bilan bevosita aloqada bo'lishi orqali kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali usul hisoblanadi. Ushbu metod o'qituvchining o'quvchilar bilan yuzma-yuz muloqot qilishini o'z ichiga oladi, bu esa ularning fikrlarini aniq ifodalash, tinglash va

o‘zaro tushunishni yaxshilashga yordam beradi. O‘qituvchi o‘quvchilarga savollar berib, ularning fikrini izlab, erkin muloqot qilishni rag‘batlantiradi.

Interaktiv metodlar, o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi faol va o‘zaro aloqalarni o‘rnatishga asoslangan metodlar bo‘lib, ular ta‘lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Bu usullar o‘quvchilarning o‘z fikrlarini erkin ifodalashlariga, o‘rganish jarayonida faol ishtirok etishlariga yordam beradi. Masalan, "Brainstorming" (miya hujumi) yoki "Role-playing" (ro‘l o‘ynash) kabi interaktiv metodlar o‘quvchilarni guruhda ishlashga, o‘zaro fikr almashishga undaydi, bu esa ularning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

2. Guruhli ish va hamkorlikda o‘qitish usullari

Guruhli ish va hamkorlikda o‘qitish metodlari o‘quvchilarni birgalikda ishlashga va o‘zaro kommunikatsiya qilishga undaydi. Bu usulda o‘quvchilar o‘zlarining bilimlarini va fikrlarini boshqalar bilan bo‘lishib, bir-biriga yordam beradilar. Guruhda ishlash jarayonida o‘quvchilar o‘zaro muloqot qilish, fikr almashish va jamoaviy ishlarni tashkil etish kabi ko‘nikmalarni rivojlantiradilar.

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Interaktiv ta‘lim platformalari, onlayn resurslar va multimedia materiallari o‘quvchilarga o‘z fikrlarini ilgari surishda, bilim olishda va boshqalar bilan muloqot qilishda yordam beradi. Kompyuter texnologiyalarini o‘qitish jarayonida qo‘llash o‘quvchilarni faollashtiradi va ularning o‘rganish jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun pedagogik metodlar:

O‘qituvchining kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun turli pedagogik metodlar mavjud. Bu metodlar o‘quvchilarning muloqot qilish, fikrlarini aniq ifodalash, guruhda ishlash va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Quyida ushbu metodlar haqida batafsil ma‘lumot keltirilgan:

1. Rasmiy va norasmiy muloqot

Rasmiy muloqot – bu o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi pedagogik va professional aloqalar bo‘lib, asosan o‘quv jarayoni va ta’lim maqsadlari bilan bog‘liqdir. Ushbu muloqotda o‘qituvchi o‘z bilimlarini aniq va lo‘nda tarzda yetkazadi, o‘quvchilarga ilmiy tushunchalarni bayon qiladi va ularning bilim darajasini aniqlash uchun savollar beradi. Rasmiy muloqotda, shuningdek, o‘qituvchining o‘quvchilarga bo‘lgan ishonchni shakllantirishi, ularga o‘zaro hurmat ko‘rsatishi ham muhim ahamiyatga ega.

Norasmiy muloqot esa o‘quvchilar bilan individual yoki guruhda o‘rnatilgan, o‘quv jarayonidan tashqari bo‘lgan, ko‘proq do‘stona, ochiq va samimiy aloqalardir. Ushbu muloqotda o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifodalashadi, o‘qituvchi esa ularni tinglab, qo‘llab-quvvatlaydi. Norasmiy muloqot, o‘quvchilarga muloqot qilishda ishonch hosil qilishga, bir-birini tushunishga va o‘zaro hurmatni mustahkamlashga yordam beradi.

Rasmiy va norasmiy muloqotning birgalikda qo‘llanilishi o‘quvchilarda ijtimoiy va emosional ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ularning kommunikativ ko‘nikmalarini yaxshilashda samarali vosita hisoblanadi.

2. O‘qituvchining rol o‘ynash va suhbat texnikalari

Rol o‘ynash (role-playing) metodikasi o‘quvchilarga turli ijtimoiy vaziyatlarni o‘rganish va ularni real hayotda qanday hal qilishni amaliy tarzda sinab ko‘rish imkonini beradi. Bu metod o‘quvchilarga muloqot qilishda yordam beradi, ular turli xarakterdagi rolni o‘ynash orqali boshqalar bilan qanday muloqot qilishni o‘rganadilar. Misol uchun, o‘qituvchi o‘quvchilarga turli vaziyatlarni tavsiflab, ularga bu vaziyatlarda qanday reaksiya ko‘rsatishni o‘rgatadi. Bu usul o‘quvchilarning muloqot va empatiya ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

3. Aqliy va ijodiy fikrlashni rag‘batlantirish usullari

Aqliy va ijodiy fikrlashni rag‘batlantirish metodlari o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash va kreativ qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. O‘qituvchi o‘quvchilarga turli masalalar, dilemmalar yoki muammolarni taqdim etib, ularni ijodiy yondashuv orqali hal qilishni so‘raydi. Bu usul

o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi va ularda muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini oshiradi.

Xulosa:

O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishda beqiyos ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali muloqot ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O'qituvchining kommunikativ ko'nikmalari uning nafaqat bilim berishdagi, balki o'quvchilar bilan to'g'ri va samimiy aloqalar o'rnatishdagi malakasini oshiradi. Samarali muloqot o'qituvchining o'quvchilarning ehtiyojlarini tushunishi, ularning qiziqishlariga mos darslar tashkil etishi, va ular bilan ijtimoiy, emosional jihatdan ishlash imkoniyatini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. G. Asliddinov, "Pedagogik texnologiyalar," T.: 2020.
2. D. J. Cummings, "Communicative Competence in the Classroom," Educational Review, 2022.
3. G. V. Feoktistov, "Komunikativ ko'nikmalar va ularni rivojlantirish," Moskva, 2019.
4. H. R. Xojaev, "Boshlang'ich ta'limda o'qituvchining pedagogik ko'nikmalari," T.: 2018.
5. L. P. Makarova, "Innovatsion ta'lim texnologiyalari va o'qituvchining roli," O'quvchi, 2021.